

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΚΟΒΕΝΤΑΡΕΙΟΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΖΑΝΗΣ
Ταχ. Δ/ση: Πλ. 28^{ης} Οκτωβρίου 7
Ταχ. Κωδ.: 50132 Κοζάνη
Τηλ.: 2461350435
Fax : 2461049319
Email: info@kozlib.gr

Κοζάνη: 20/4/2017
Αρ. Πρ.: 340

**ΑΝΟΙΧΤΗ ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ ΓΙΑ ΕΡΓΑΣΙΕΣ «ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ ΤΗΣ ΚΟΒΕΝΤΑΡΕΙΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΚΟΖΑΝΗΣ, ΚΩΔ. 1-100 »
με τη συνοπτική διαδικασία της απ' ευθείας ανάθεσης**

ΓΕΝΙΚΟΙ ΟΡΟΙ

Η Κοβεντάρειος Δημοτική Βιβλιοθήκη Κοζάνης προκηρύσσει εκδήλωση ενδιαφέροντος για την επιλογή αναδόχου με κριτήριο κατακύρωσης την χαμηλότερη τιμή στο σύνολο για τις εργασίες, σύμφωνα με την τεχνική έκθεση για την αναλυτική παλαιογραφική περιγραφή των χειρόγραφων κωδίκων της ΚΔΒΚ 1-100.

ΔΕΚΤΟΙ ΣΤΗΝ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ (με τη συνοπτική διαδικασία της απ' ευθείας ανάθεσης)

Όλα τα φυσικά και νομικά πρόσωπα που ασχολούνται με εργασίες παλαιογραφικής περιγραφής χειρόγραφων κωδίκων σύμφωνα με το υπηρεσιακό σημείωμα, και αποτελούν αντικείμενο της συγκεκριμένης πρόσκλησης.

ΧΡΟΝΟΣ ΚΑΙ ΤΟΠΟΣ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗΣ

Οι ενδιαφερόμενοι για να συμμετάσχουν πρέπει να υποβάλλουν στην ΚΔΒΚ το αργότερο μέχρι την Παρασκευή 28 Απριλίου 2017 και ώρα 12:30 μ.μ. ;

ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΙΚΑ

- α) Υπεύθυνη Δήλωση ότι μελέτησαν και αποδέχονται τους όρους της μελέτης της εργασίας αναλυτική παλαιογραφική περιγραφή των χειρόγραφων κωδίκων της ΚΔΒΚ 1-100.
- β) Οικονομική προσφορά (σε κλειστό φάκελο)

Συγκεκριμένα οι ενδιαφερόμενοι για να συμμετάσχουν πρέπει να υποβάλλουν στην ΚΔΒΚ το αργότερο μέχρι την Παρασκευή 28 Απριλίου 2017 και ώρα 12:30 μ.μ. προσωπικά ή με εκπρόσωπο τους τα αναφερόμενα παραπάνω δικαιολογητικά. Για περισσότερες πληροφορίες δείτε τη συνημμένη τεχνική περιγραφή.

Οι ενδιαφερόμενοι επίσης μπορούν να απευθύνονται στη βιβλιοθήκη καθημερινά κατά τις εργάσιμες ημέρες και ώρες στο Γραφείο Προσωπικού στα τηλ. 2461022245 – 24613 50435

Παναγιώτης Δημόπουλος
Πρόεδρος ΚΔΒΚ

Κοζάνη 2/3/2017

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΚΟΒΕΝΤΑΡΕΙΟΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΖΑΝΗΣ**

Ταχ. Δ/ση: Πλ. 28^{ης} Οκτωβρίου 7

Ταχ. Κωδ.: 50100 Κοζάνη

Πληροφορίες: Ελένη Μαργαρίτη

Τηλ.: 2461350435

Fax : 2461049319

Email: emargariti@kozlib.gr

ΥΠΗΡΕΣΙΑΚΟ / ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Προς: Δ.Σ ΚΔΒΚ

Κοιν: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΗΜΟΥ ΚΟΖΑΝΗΣ

Θέμα: «ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ 1- 100, ΤΗΣ ΚΟΒΕΝΤΑΡΕΙΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΚΟΖΑΝΗΣ (ΚΔΒΚ)»

Στη συλλογή της ΚΔΒΚ εμπεριέχονται συνολικά-σύμφωνα με την τελευταία καταγραφή- τετρακόσιοι τριάντα εννιά (439) χειρόγραφοι κώδικες (συμπεριλαμβανομένων και των σπαραγμάτων). Δεκαοκτώ (18) από αυτούς ανήκουν στη συλλογή του Μητροπολίτη Διονυσίου.

Η ΚΔΒΚ, προκειμένου το παραπάνω υλικό να προβληθεί και να γίνει προσιτό στην επιστημονική κοινότητα και στο ευρύτερο αναγνωστικό κοινό, θα προβεί στην αναλυτική παλαιογραφική περιγραφή του, σύμφωνα με τις σύγχρονες μεθόδους αναλυτικής περιγραφής χειρογράφων, με στόχο την δημιουργία και έκδοση καταλόγου. Της περιγραφής θα προηγείται εκτενής εισαγωγή για την Ιστορία της ΚΔΒΚ αλλά και την Ιστορία της Παιδείας στην Κοζάνη (17^{ος}-19^{ος} αι.) και ό, τι άλλο προταθεί από τον ανάδοχο και κριθεί ως απαραίτητο για την επιστημονική αρτιότητα του καταλόγου. Για το λόγο αυτό θα ληφθεί θετικά υπόψιν από τη βιβλιοθήκη η συγγραφή εργασιών για την τοπική ιστορία και τον πολιτισμό της Κοζάνης και η εξοικείωση με τα επιστημονικά πεδία της ιστορίας της υστεροβυζαντινής εποχής και της Τουρκοκρατίας (μέχρι την απελευθέρωση της Κοζάνης, 1912).

Η περιγραφή θα πραγματοποιηθεί βάσει του Καταλόγου ελληνικών χειρογράφων τ. Α' (1-100), Π. Σωτηρούδη, Ιεράς Μονής Ιβήρων, Άγιο Όρος, 1998. Ο τύπος της περιγραφής του συνδυάζει κατά βάση το σύστημα του Λ. Πολίτη και εκείνο του Η. Hunger (επισυνάπτονται προς

διευκόλυνση οι σελ. ιδ' –κα' της περιγραφής που υπάρχει στην εισαγωγή του εντύπου).

Η βιβλιοθήκη έχει εξασφαλίσει, για το 2017, το ποσό των είκοσι χιλιάδων ευρώ (20.000€) για την περιγραφή των πρώτων εκατό κωδίκων (1-100), σύμφωνα με την υπάρχουσα αριθμητική σειρά, και προτίθεται να αναθέσει το έργο σε εξωτερικό συνεργάτη/τες, λόγω έλλειψης ανάλογου εξειδικευμένου προσωπικού στην παλαιογραφία. Το υλικό θα παραδοθεί στην ΚΔΒΚ σε μορφή έτοιμο για εκτύπωση γιατί τελικό ζητούμενο για την υπηρεσία είναι η δημιουργία ενιαίου συνολικού καταλόγου χειρογράφων.

ΠΑΡΑΔΟΤΕΑ

Ως παραδοτέα ορίζονται:

1. Δύο πανομοιότυπα ψηφιακά αρχεία (1 doc σε επεξεργάσιμη μορφή και 1 pdf) με την περιγραφή των κωδ. ΚΔΒΚ 1-100, σε γραμματοσειρά Unicode πολυτονική.
2. Ένα αρχείο με επιλεγμένα πανομοιότυπα των χειρογράφων, συνοδευόμενα με την απαραίτητη τεκμηρίωση (λεζάντες).
3. Δύο σεμινάρια παλαιογραφίας, 2-4 ωρών το καθένα, ένα για το προσωπικό της βιβλιοθήκης και ένα για επιστήμονες που έχουν ανάλογα ενδιαφέροντα (φιλόλογοι, ιστορικοί κ. ά).
4. Ο ανάδοχος θα αναλάβει επίσης την υποχρέωση της υπόδειξης των στοιχείων των χειρογράφων βάσει των οποίων θα γίνεται η αναζήτηση στον ηλεκτρονικό κατάλογο της βιβλιοθήκης on line (τονισμένα στοιχεία στην επεξεργάσιμη μορφή του παραδοτέου αρχείου doc π.χ. γραφέας, τίτλος, θέμα, χρονολογία, ή ό, τι θεωρείται ότι θα βοηθήσει στην αναζήτηση του τεκμηρίου εκ μακρόθεν).
5. Τέλος ο ανάδοχος υποχρεούται να οργανώσει ημερίδα προβολής του υπό εκπόνηση έργου (σε συνεννόηση της ημερομηνίας με την βιβλιοθήκη).

Απαιτούμενα προσόντα

Για τις παραπάνω εργασίες κρίνεται πως ο ανάδοχος/ ομάδα έργου που θα το αναλάβει πρέπει να διαθέτει την απαραίτητη εμπειρία με συμμετοχή σε παρόμοια έργα (Η έλλειψη ικανού αριθμού παλαιογραφικών εργασιών, θα αποτελέσει λόγο απόρριψης)

- Ο ανάδοχος/οι συγγραφείς(-εις) πρέπει να καταθέσει αναλυτικό βιογραφικό σημείωμα με συναφείς παλαιογραφικές εργασίες που θα αποδεικνύουν την απαιτούμενη επιστημονική κατάρτιση και την πολυετή εμπειρία του.
- Η γνώση βυζαντινής μουσικής για την αναλυτική περιγραφή χειρογράφων βυζαντινής μουσικής- παρασημαντικής που υπάρχουν στη συλλογή της ΚΔΒΚ, θα αποτελέσει πρόσθετο προσόν.

ΔΙΕΥΚΡΙΝΙΣΕΙΣ:

- Ο ανάδοχος/οι συγγραφέας(-εις) υποχρεούνται να προβεί στην αυτοψία των χειρογράφων (περιγραφή in situ), με ίδια έξοδα, όσες φορές χρειαστεί να εργάζεται στην ΚΔΒΚ.
- Προτείνεται ως διαδικασία η πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος για την εξέταση των προτάσεων.
- Θεωρείται επίσης αναγκαία η παρουσίαση χρονοδιαγράμματος των εργασιών.
- Όλοι οι ενδιαφερόμενοι που θα καταθέσουν προσφορά για το παρόν έργο, θα πρέπει απαραίτητα να δηλώσουν την πρόθεσή τους να συνεργαστούν και να παραδώσουν την υλική ή πνευματική τους εργασία στην κατοχή της ΚΔΒΚ. Τα δικαιώματα χρήσης του παραδοτέου έργου (έκδοσης, επανέκδοσης, πώλησης, ανάρτησης στο διαδίκτυο, μετάφρασης) ανήκουν αποκλειστικά στην ΚΔΒΚ, ενώ η δημοσίευση του έργου σε οιαδήποτε μορφή θα περιέχει πάντοτε το όνομα του συγγραφέα(-ων).
- Η πληρωμή δύναται να πραγματοποιηθεί μέχρι τέσσερις δόσεις, ανάλογα πάντα με τα παραδοτέα.
- Η υπηρεσία θεωρεί απαραίτητη τη συμμετοχή παλαιογράφου στην επιτροπή παραλαβής και παρακολούθησης του έργου, γιατί όπως διαφαίνεται στην εισαγωγή, υπάρχει έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού της ΚΔΒΚ στην παλαιογραφία.
- Ο χρόνος παράδοσης του καταλόγου των 100 πρώτων χειρογράφων υπολογίζεται σε 18 μήνες από την υπογραφή της σύμβασης.

Το συνολικό κόστος για τα 100 χειρόγραφα προϋπολογίζεται
σε 20.000 € με ΦΠΑ

Η Αρμόδια Υπάλληλος

Ελένη Μαργαρίτη

Η Διευθύντρια

Ιωάννα Στεργιοπούλου

από την έτοιμασία ενός τόμου, και τη φωτογράφιση των χειρογράφων.

Η περιγραφή των χφφ 1-100 άρχισε τον Φεβρουάριο του 1992· στην πρώτη αυτή, ολιγοήμερη, επίσκεψη στη μονή με κύριο σκοπό την καταλογογράφηση με συνόδευσή ο μεταπτυχιακός φοιτητής μου Ν. Τσεντικόπουλος, ο οποίος με βοήθησε σε μία πρώτη εξέταση των χφφ 1-17.

Τόν Αύγουστο του 1992 έγινε στη μονή η δεύτερη συνάντηση των έρευνητών, προκειμένου να συζητηθεί ο τύπος της περιγραφής: έφάσον ο κατάλογος θα ήταν έργο πολλών, ανεξάρτητα μεταξύ τους εργαζόμενων έρευνητών, ήταν απαραίτητο να καθοριστούν οι κανόνες περιγραφής, ή μέθοδος και ο τρόπος σύνταξης του καταλόγου, ώστε να υπάρχει, κατά το δυνατόν, ομοιομορφία. Σε αυτή τη συνάντηση πήραμε μέρος όσοι αναλάβουμε τους τρεις πρώτους τόμους, δηλαδή ο υπογραφόμενος, ο κ. Κωνσταντινίδης και ο κ. Τσελίκας, καθώς επίσης και ο π. Θεολόγος. Πρώτα άπ' όλα αποφασίσαμε όμόφωνα οι περιγραφές των χειρογράφων να γίνονται στη νέα ελληνική γλώσσα, στη γραφόμενη επιστημονική δημοτική, και να ακολουθηθεί το πολυτονικό σύστημα. Αποφασίστηκε επίσης να καταβληθεί προσπάθεια για ομοιομορφία στην περιγραφή, ιδιαίτερα όσον αφορά τα στοιχεία που δίνονται: ο συντάκτης, όμως, κάθε τόμου διατηρεί το προσωπικό του ύφος. Κατόπιν, έπειτα από έκτεταμένη συζήτηση, συμφωνήσαμε στον παρακάτω τύπο περιγραφής, τον οποίο καινοποιήσαμε και στους υπόλοιπους συναδέλφους.

Ο τύπος περιγραφής συνδυάζει, κατά βάση, το σύστημα του Α. Πολίτη⁴ και εκείνο του Η. Hunger⁵ και διακρίνεται σε τρία μέρη.

Στο πρώτο μέρος περιλαμβάνονται τα έξωτερικά χαρακτηριστικά: σε μία γραμμή ο αύξων αριθμός του Λάμπρου (για τη μονή Ίβήρων, με έντονα στοιχεία), και σε παρένθεση ο ταξινομικός αριθμός της μονής: στην επόμενη γραμμή (ή στις επόμενες) αναγράφονται συγκεκριμένα ή χρο-

4. Α. Πολίτης, *Όδηγός καταλόγου χειρογράφων* [Γενικών Συμβουλίων Βιβλιοθηκών της Ελλάδος 171], Αθήνα 1961, σσ. 109-112. Για τις ελάχιστες τροποποιήσεις του συστήματος βλ. Α. Πολίτης με τη συνεργασία Μ. Α. Πολίτη, *Κατάλογος χειρογράφων της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος, άρ. 1857-2500* [Πραγματεία της Ακαδημίας Αθηνών 54], Αθήνα 1991, σσ. ιε'-κ'.

5. Η. Hunger, *Katalog der griechischen Handschriften der Österreichischen Nationalbibliothek*. Teil 1, Βιέννη 1961, σσ. xiv-xvi. Και ο καθ. Hunger έχει επιφέρει τροποποιήσεις στη μέθοδό του· βλ. τις Εισαγωγές των υπόλοιπων τόμων του καταλόγου του (στους οποίους έχει και συνεργάτες): Teil 2 (1969), Teil 3/1 (1976), Teil 3/2 (1984), Teil 3/3 (1992). Καμιά τροποποίηση δεν σημειώνεται στο Teil 4 (1994).

νολογία, ο αιώνας δηλαδή στον οποίο γράφτηκε ο κώδικας, π.χ., 12ος αί., 14ος αί. (α' τέτ.), 15ος αί. (μέσα), 16ος αί. (β' μισό), Τέλ. 13ου/άρχ. 14ου κ.ο.κ., ή το ακριβές έτος (Έτ. 1007), αν το χειρόγραφο είναι χρονολογημένο, και ακολουθούν: ή ύλη (περγ., χαρτί), οι διαστάσεις σε χιλιοστά (ύψος x πλάτος) των φύλλων και έντός [] της γραμμένης επιφάνειας, ο πραγματικός αριθμός των φύλλων (φφ. ...) ή των σελίδων (σσ. ...) με χρήση λατινικών αριθμών για τα παράφυλλα άρχής και ελληνικών για εκείνα του τέλους (τα προβλήματα που τυχόν παρουσιάζει ή φυλλαρίθμηση δηλώνονται λεπτομερώς στην ένότητα ΤΕΤΡ (άδια) του τρίτου μέρους), και ο αριθμός των στίχων (στ. ...). Αν ο αριθμός των στίχων ποικίλει κατά σελίδα, αναγράφονται ο μικρότερος και ο μεγαλύτερος, ενώ οι έπιπλέον διαφοροποιήσεις δηλώνονται στην ένότητα ΓΡ (αφή): αν το κείμενο είναι γραμμένο σε δύο στήλες («σελίδες» κατά την παλαιογραφική όρολογία), αυτό σημειώνεται πριν από τη δήλωση του αριθμού των στίχων (: σελ. 2). Το πρώτο μέρος κλείνει με την πληροφορία αν λείπουν φύλλα από την άρχή ή το τέλος ή και από τα δύο (: άκέφ., κολλ., άκέφ. - κολλ.), ή αν ο κώδικας είναι καλίμψητος. — Στην περίπτωση των ελληταρίων (που δεν έχουν ταξινομικό αριθμό τής μονής), προηγείται τής χρονολογίας ή σχετική δήλωση (: Ειλητ.): στις διαστάσεις, επίσης σε χιλιοστά, σημειώνεται το συνολικό μήκος x πλάτος και έντός [] το πλάτος τής γραμμένης επιφάνειας· ή ένδειξη: κολλ. αναφέρεται στον αριθμό των "φύλλων" περγαμηνής από τα όποια άπαρτίζεται το ελλητάριο.

Ακολουθεί, με μεγαλύτερα τυπογραφικά στοιχεία, το δεύτερο μέρος, δηλαδή ή λεπτομερής καταγραφή των κειμένων που περιέχονται στον κώδικα. Προτάσσεται μία γενική δήλωση (π.χ., Τετραεγγέλιο, Έερό Εύαγγέλιο⁶, Γρηγορίου του Θεολόγου Λόγοι και Έπιστολές, Σύμμεικτος κώδικας γραμματικού περιεχομένου) και ακολουθεί ή αναγραφή όλων των κειμένων, τα όποια αριθμούνται με άραβικούς αριθμούς, μετά από τους όποιους σημειώνονται τα φύλλα που περιλαμβάνουν το κάθε κείμενο. Όταν σε ένα κώδικα περιέχονται έργα ενός μόνο συγγραφέα, αυτά αριθμούνται με άνωφερεις άραβικούς αριθμούς σε μικρότερο μέγεθος· έτσι ακριβώς αριθμούνται και τα έργα δύο ή περισσότερων συγγραφέων στον ίδιο κώδικα, άρκει αυτά να είναι συγκεκριμένα κατά συγγραφέα· στην

6. Ο χαρακτηρισμός Έερό Εύαγγελιο χρησιμοποιείται αντί του όρου Εύαγγελιστάριον βλ. Ί. Καραβδόπουλος, «Εύαγγελιστάριον—Εύαγγελιάριον—Εύαγγέλιον», στο *Άναφορά εις μνήμην Μητροπολίτου Σάρδεων Μαξίμου, 1914-1986*, τόμ. 3, Γενεύη 1989, σσ. 107-117.

περίπτωση αυτή οι συγγραφείς αριθμούνται κανονικά. Οι τίτλοι τών έργων αναγράφονται όπως έχουν στον κώδικα (με ελάχιστες εξαιρέσεις), εντός « », και ακολουθεί, όπου χρειάζεται, η ταύτιση του κειμένου: για τὰ έκδο-δομένα πατερικά και άγιολογικά κείμενα γίνεται παραπομπή στην *Patrologia graeca* του Migne (με παράλληλη δήλωση του αριθμού που φέρει τὸ ἔργο στην *Clavis patrum graecorum* ή/και στην *Bibliotheca hagiographica graeca*) και σε νεώτερες κριτικές εκδόσεις (έφόσον υπάρχουν), για τὰ ἄλλα κείμενα παρατίθεται ἡ πιὸ εὐχρηστη ἔκδοση: σὲ κείμενα λιγότερο γνωστά ἢ πού δὲν εἶναι δυνατό νὰ ταυτιστοῦν ἢ εἶναι ἀνέκδοτα σημειώνεται ἡ δήλωση τῆς ἀρχῆς (ἢ καὶ τοῦ τέλους). Τὰ δνόματα τῶν συγγραφέων τυπώνονται με ἔντονα στοιχεία. Ὅταν λείπει σὲ χειρόγραφο τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέα ἢ ὁ τίτλος τοῦ ἔργου ἢ καὶ τὰ δύο, αὐτὰ προστίθενται ἐντὸς () ὅταν ὁ τίτλος στὸν κώδικα εἶναι λανθασμένος, προηγείται ὁ σωστὸς καὶ ἀκολουθεῖ ἐντὸς () ἡ ἀναγραφή τοῦ χειρογράφου. Ὅπου ὑπάρχουν στὸν κώδικα χάσματα, δηλώνεται ἀκριβῶς τὸ κείμενο πὸν ἔχει ἔκπεσει.

Τὸ τρίτο μέρος, με τυπογραφικά στοιχεία ὅπως τὸ πρῶτο, περιλαμβάνει τὴν κωδικολογικὴ περιγραφή πὸν διακρίνεται σὲ ἐπιμέρους ἐνότητες, καθεμιά ἀπὸ τίς ὁποῖες ἔχει τὴ δική της ὀνομασία⁷.

Στὴν ἐνότητα ΓΡ (ἀφή) δηλώνεται τὸ ὄνομα τοῦ γραφέα (ἂν ἀναφέρεται ἢ ἂν εἶναι δυνατὸ νὰ ταυτιστεῖ) καὶ δημοσιεύεται τὸ βιβλιογραφικὸ σημεῖωμα (ἂν ὑπάρχει). Ἐπειτα χαρακτηρίζεται ἡ γραφή με χρήση τῶν καθιερωμένων ὄρων (ὄρθια, δεξιοκλινῆς, στρογγυλῆ,γωνιώδης, λειτουργικῆ, φιλολογικῆ κτλ. ἢ τύπου *Reithschrift*, μονῆς Ὀδηγῶν κτλ.) καὶ περιγράφονται ἰδιαίτεροι τύποι γραμμάτων ἢ συμπλεγμάτων, ἂν εἶναι ἀπαράιτητο.

Ἀκολουθοῦν (ΥΑΗ) πληροφορίες σχετικά με τὴ γραφικὴ ὄλη (ποιότητα τῆς περγαμνῆς καὶ τοῦ χαρτιοῦ), τὸ χρῶμα τῆς μελάνης καὶ τίς ἐρυθρογραφίες, ὅταν εἶναι ἀσήμαντες. Γιὰ τὴ χαρακωσὴ τῶν περγαμνῶν (καί, ὅπου κρίνεται ἀπαραίτητο, τῶν χάρτινων) φύλλων προκρίθηκε ἡ ἐξῆς λύση, ἡ ὁποία ἐξυπηρετεῖ καλύτερα τὸν χρήστη τοῦ καταλόγου: ὅλες οἱ χαρακώσεις, μία ἢ περισσότερες σὲ κάθε κώδικα, σχεδιάζονται (ὅπως, π.χ., στὴ σχετικὴ ἐργασία τοῦ Leroy⁸) καὶ παρατίθενται, ὡς παράρτημα,

7. Τρεῖς ἀπὸ τίς ἐνότητες (Διακόσμηση, Κτητορικὰ σημεῖωματα, Σημεῖωματα) δὲν ἀπαντοῦν σὲ ὅλες τίς περιγραφές: ἂν, π.χ., ἕνας κώδικας δὲν ἔχει καθόλου διακόσμηση ἢ οὔτε ἕνα σημεῖωμα, οἱ ἀντίστοιχοι ἐνότητες παραλείπονται.

8. J. Leroy, *Les types de réglure des manuscrits grecs*, Παρίσι 1976.

στὸ τέλος κάθε τόμου συνοδευόμενες ἀπὸ ἕναν αὐξῶντα ἀριθμὸ, στὸν ὁποῖο γίνεται παραπομπή. Ἰδιαίτερη ἔμφαση δίνεται στὴν ταύτιση τῶν ὕδατοσῆμων, γιὰ τὰ ὁποῖα χρησιμοποιήθηκαν ὅλες οἱ γνωστὲς συλλογές: ἐπειδὴ ἡ ἀπόλυτη ταύτιση εἶναι τίς περισσότερες φορές ἀδύνατη, ἡ ἀντιστοιχία δηλώνεται τότε με ἕνα περ. (= περίπου) ἢ με ἀναφορὰ στὸν γενικότερο τύπο τοῦ ὕδατοσῆμου.

Ἡ ἐνότητα ΤΕΤΡ (ἄδια) ἀρχίζει με τὴν ἀναλυτικὴ καταγραφή τῶν “τετραδίων”, ὅπου ὁ ἀρ. 2 συμβολίζει τὰ δίφυλλα, ὁ ἀρ. 4 τὰ δικάδια, ὁ ἀρ. 6 τὰ τριάδια, ὁ ἀρ. 8 τὰ τετράδια κ.ο.κ. Ἐντὸς () βρίσκεται κάθε φορὰ τὸ φύλλο στὸ ὁποῖο σταματοῦν οἱ ἐπιμέρους μετρήσεις: π.χ., ἡ ἀναγραφή 10x8 (80), 2x6 (92), 8 (100), 3x4 (112), 2 (114) δηλώνει: 10 τετράδια + 2 τριάδια + 1 τετράδιο + 3 δικάδια + 1 δίφυλλο. Στὶς περιπτώσεις (καὶ εἶναι πολλές) πὸν λείπουν φύλλα ἀπὸ κάποιο “τετράδιο” γιὰ ὁποιοδήποτε λόγο, με ἢ χωρὶς ἀπώλεια κειμένου, σχετικὴ δήλωση γίνεται στὸ ἐσωτερικὸ τῆς παραπάνω ἀναγραφῆς: στὴν ἴδια θέση σημειώνεται καὶ τὰ διάφορα λάθη πὸν παρατηροῦνται στὴν ἀρίθμηση τῶν φύλλων τοῦ κώδικα, π.χ.: φ. 58α (: τὸ φύλλο μετὰ τὸ φ. 58 δὲν φέρει ἀρίθμηση), φ. 65bis (: δύο συνεχόμενα φύλλα φέρουν τὸν ἀρ. 65), ἄλλα ἀπὸ 81 σὲ 83 (: παράλειψη τοῦ ἀρ. 82). Κατόπιν δηλώνεται, ἂν ὑπάρχει, ἡ ἀρίθμηση τῶν “τετραδίων”: ἡ θέση στὴν ὁποῖα βρίσκονται οἱ ἀριθμοί, ὁ τρόπος τῆς ἀρίθμησης (ἐλληνικοὶ ἀριθμοὶ ἢ ὄ,τι ἄλλο) καὶ ἂν ἡ ἀρίθμηση ἔγινε ἀπὸ τὸν γραφέα ἢ ὄχι, καὶ ἐπισημαίνεται ἡ τυχὸν ἀπώλεια ὁλόκληρων “τετραδίων” ἢ ἡ διαταραγμένη σειρά τῶν φύλλων στὸ ἐσωτερικὸ ἐνὸς “τετραδίου”. Στὸ τέλος τῆς ἐνότητας γίνεται (κατὰ περίπτωσιν) λόγος γιὰ τὴν ἀρίθμηση τῶν φύλλων (οἱ περισσότερες εἶναι τοῦ 19ου αἰ.), γιὰ τίς τυχὸν παραπομπές (reclames) ἀπὸ τετράδιο (ἢ φύλλο) σὲ τετράδιο (ἢ φύλλο), καὶ δηλώνονται τὰ ἄγραφα φύλλα τοῦ κώδικα. — Στὰ εἰλητάρια ἡ ἐνότητα αὐτὴ ὀνομάζεται ΚΟΛΛ (ἡμματα).

Στὴν ἐνότητα ΔΙΑΚ (ὁσηση) σημειώνονται τὰ φύλλα σὲ ὁποῖα ὑπάρχουν μικρογραφίες (παραστάσεις τῶν εὐαγγελιστῶν, εἰκόνες κτλ.), ἐπιτίτλα διαφόρων σχημάτων, διακοσμημένα ἀρχικὰ γράμματα (ὄλα πολυχρῶμα) καὶ ἄξιες λόγου ἐρυθρογραφίες.

Ἀκολουθεῖ ἡ ἐνότητα ΚΤ (ητορικά) ΣΗΜ (ειώματα), στὴν ὁποῖα δημοσιεύονται (με τὴ σειρά πὸν τὰ συναντοῦμε στὸν κώδικα) τὰ σημεῖωματα τῶν κτητόρων καὶ ἀφιερῶτων, καὶ καταβάλλεται προσπάθεια γιὰ τὴν ταύτιση τῶν ὀνομάτων.

Στὴν ἐπόμενη ἐνότητα: ΣΗΜ (ειώματα) ἀναγράφονται, πάλι με τὴ σειρά πὸν ἐμφανίζονται στὸν κώδικα, τὰ κάθε εἶδους σημεῖωματα: βρα-

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

χέα χρονικά, ένθυμησης, άλλα που αναφέρονται στη στάχωση, απλή αναγραφή ονομάτων, σίχοι σχετικοί ή άσχετοι με το περιεχόμενο του κώδικα κτλ. Αποφεύγεται ή καταγραφή γνωστών εκκλησιαστικών ύμνων (π.χ., *Χριστός ανέστη εκ νεκρών...*), προσευχών ή επικλήσεων (π.χ., *Κύριε Ίησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν με*) και τῶν δοκιμῶν κονδυλίου σὰ ἀγραφα φύλλα τοῦ κώδικα. — “Ὅλα τὰ σημειώματα (βιβλιογραφικά, κτητορικά, ένθυμησης κτλ.) δημοσιεύονται (μὲ στοιχεῖα πλάγια) αὐτοῦσια, μὲ διατήρηση τῆς ὀρθογραφίας καὶ τῶν τυχόν σφαλμάτων. Ἀναλύονται οἱ βραχυγραφίες, τὰ κύρια ὀνόματα κεφαλαιογράφονται, οἱ ἡμερομηνίες καὶ οἱ χρονολογίες σημειώνονται κατὰ ἐνιαῖο τύπο (π.χ., κέ', ςφιε'), τὸ σημεῖο τῆς ἰνδικτιώνας ἀποδίδεται πάντα μὲ τὸ ἰνδ. Δὲν λαμβάνεται ὑπόψη ἡ στίξη τοῦ πρωτοτύπου, ἐνὼ τὰ ἔμμετρα σημειώματα, ὅταν δὲν δημοσιεύονται κατὰ σίχους, δηλώνονται μὲ τὸν χωρισμὸ μὲ μονὴ κάθετη γραμμῆς.

Ἡ ἐνότητα ΣΤΑΧ (ωση) περιλαμβάνει τὴ λεπτομερῆ περιγραφή τῆς στάχωσης τοῦ χειρογράφου. Δηλώνεται πρῶτα ἂν πρόκειται γὰρ στάχωση βυζαντινοῦ⁹ ἢ νεωτερικοῦ τύπου¹⁰, καὶ πιθανολογεῖται ἡ χρονολόγησή της, ἂν εἶναι σημαντικῆ. Διευκρινίζεται ἂν στίς σανίδες τῆς βυζαντινῆς στάχωσης ὑπάρχουν αὐλακες ἢ ὅχι καὶ ἂν στή νεωτερικῆ ὑπάρχουν “ἐξογκώματα” (δηλαδὴ τὰ “σγκώματα” ποὺ σχηματίζονται στή ράχη ἀπὸ τὸν σπάγχο τῆς βιβλιοδεσίας). Ἐπειτα περιγράφεται ἡ διακόσμηση τῶν ἐξωφύλλων (πλαίσια, ἐντυπωμένες σφραγίδες, μεταλλικοὶ γόμφοι κτλ.), σημειώνεται ἂν σώζονται πόρπες (ἢ ἂν ἔχουν ἀπομείνει λείψανα ἢ ἀπλῶς ἔχνη) καὶ ἂν στή ράχη ὑπάρχουν ἐτικέτες (μὲ παράλληλη δῆλωση τῆς ἐπιγραφῆς τῆς ἐτικέτας), καὶ γίνονται παρατηρήσεις γιὰ τυχόν φθορὰς τῆς στάχωσης. Πολλὲς σταχώσεις ἔγιναν στή μονὴ τὸν 19ο αἰ. καὶ εἶναι τοῦ ἴδιου τύπου: χαρτόνι ἐπενδυμένο μὲ “μαρμαρόκολλα” (papier marbré) σὲ διάφορα σχέδια καὶ χρώματα, καὶ δέρμα στή ράχη καὶ στίς ἐξωτερικὰς γωνίες. Σὲ αὐτὰς τίς περιπτώσεις ἀναγράφεται ἀπλῶς: Χαρτόνι μὲ μαρμαρόκολλα, καὶ δηλώνεται τὸ χρῶμα τοῦ δέρματος.

Στὴν προτελευταία ἐνότητα: ΚΑΤ (άσταση) δίνονται πληροφορίες γιὰ τὴν κατάσταση στήν ὁποία βρίσκεται σήμερα ὁ κώδικας (μὲ ἐξάφηση τῆς στάχωσης): λερωμένα φύλλα ἀπὸ διάφορες αἰτίες, λυτὰ φύλλα ἢ τετράδια,

9. Γιὰ τὴ βυζαντινὴν στάχωση βλ. τίς ἐργασίες τῆς Β. van Regemorter, «La reliure des manuscrits grecs», *Scriptorium* 8 (1954) 3-22, πίν. 10-13, καὶ «La reliure byzantine», *Revue belge d'archéologie et d'histoire de l'art* 36 (1967) 99-142, πίν. 1-20.

10. Γιὰ τὴν στάχωση νεωτερικοῦ τύπου βλ. ὅσα σημειώνει ὁ Πολίτης στὸν *Κατάλογο...* (βλ. παραπάνω, σσμ. 4), σσ. 13-17.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

καταστραμμένα (καμένα, σκισμένα κτλ.) φύλλα, φύλλα στὰ ὁποῖα ἔχει ξεθωριάσει ἢ μελάνη, φύλλα περγαμηνὰ μὲ κυματοειδὴ ἐπιφάνεια κτλ. Ἀναφέρεται, ἐπίσης, ἂν ὁ κώδικας ἔχει ὑποστῆ ἀνακαίνιση ἢ συντήρηση.

Τὸ τρίτο καὶ τελευταῖο μέρος τῆς περιγραφῆς κλείνει μὲ τὴν ἐνότητα ΒΙΒΛ (ιογραφία), στήν ὁποία παρατίθεται ἡ σχετικὴ μὲ τὸ χειρόγραφο (καὶ ὅχι μὲ τὰ κείμενα ποὺ περιέχονται σὲ αὐτὸ) βιβλιογραφία στὸ μέτρο τοῦ δυνατοῦ τῆς ἀνεύρεσής της¹¹.

Κάθε τόμος ὁλοκληρώνεται μὲ ἀναλυτικὰ εὑρετήρια καὶ παραρτήματα. Κρίθηκε σκοπιμότερο νὰ γίνουν πέντε χωριστὰ εὑρετήρια: Α' τοῦ περιεχομένου (δηλαδὴ τῶν ἔργων, τῶν συγγραφέων καὶ τῶν ἀγιολογικῶν κειμένων), Β' παλαιογραφικὸ καὶ σύμμεκτο (ὅπου ἀναγράφονται τὰ ὀνόματα τῶν βιβλιογράφων, κτητόρων, μνημονευομένων προσώπων κτλ.), Γ' τῶν χρονολογημένων χειρογράφων, Δ' τῶν ἀρχῶν (incipit) τῶν ἀγνωστων ἢ λιγότερο γνωστῶν ἔργων, καὶ Ε' graecitatis (δηλαδὴ ἰδιωματικῶν λέξεων). Ὡς παραρτήματα δημοσιεύονται τὰ σχήματα τῶν χαρακώσεων καὶ πίνακες (φωτογραφίες) μὲ τὰ βιβλιογραφικά (ἐφόσον περιέχεται σὲ αὐτὰ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ γραφέα) ἀλλὰ καὶ ὀρισμένα κτητορικά (σημαντικῶν προσώπων) σημειώματα τῶν χειρογράφων· εἰδικὰ στὸν πρῶτο τόμο προτάσσεται ὡς παράρτημα ἓνα κείμενο τὸ ὁποῖο συνέταξε ὁ λόγιος βιβλιοθηκάρχος π. Θεολόγος καὶ ποὺ ἀναφέρεται στήν ἱστορία τῆς συλλογῆς τῶν ἑλληνικῶν χειρογράφων τῆς μονῆς.

Ἐπιθυμῶ νὰ ἐκφράσω ἀπὸ τὴ θέση αὐτὴ τίς πιδ θερμῆς μου εὐχαριστίας πρὸς τὸν πανοσιολογιότατο ἀρχιμανδριτῆ π. Βασίλειο, καθηγούμενο τῆς μονῆς Ἰβήρων, γιὰ τὴν ἀμέριστη ἀγάπη καὶ τὴν ἐμπιστοσύνη μὲ τὴν ὁποία μὲ περιέβαλλε ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια καὶ γιὰ τὴν ἀμεση ἐπίλυση τῶν προβλημάτων ποὺ ἀνέκυπταν. Ὁ ἀγαπητὸς φίλος π. Θεολόγος μού παραστάθηκε ποικιλοτρόπως σὲ ὅλα τὰ στάδια τῆς προετοιμασίας τοῦ καταλόγου: μού ἐξασφάλισε ἀνετες συνθήκες ἐργασίας στὸ ζεστὸ καὶ φιλόξενο κελλὶ του, συζήτησε μαζί μου προβληματικὰ σημεῖα τῆς περιγραφῆς, βοήθησε στήν ἀνάγνωση τῶν σημειωμάτων καὶ ἔθεσε στή διάθεσή μου τὸ ἀπαραιτήτο ὑλικὸ γιὰ τὴν ταύτιση τῶν ὀνομάτων τῶν κτητόρων· στὸν ἴδιο ὀφείλονται καὶ οἱ πίνακες (φωτογραφίες) τοῦ παραρτήματος· τὸν εὐχαριστῶ θερμῶς. Εὐχαριστίες ὀφείλονται, ἐπίσης, στὸν π. Χριστοφόρο,

11. Συμφωνήθηκε ὅτι εἶναι προτιμότερο νὰ ὑπάρχουν βιβλιογραφικὲς ἑλλείψεις, παρὰ νὰ καθιστεῖται ἱκανίως τοὺς ἢ δημοσίευση τῶν ἐπιμέρους τῶμων τοῦ καταλόγου τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τὴν ταύτιση τῶν κειμένων ποὺ περιέχονται στὸ χειρόγραφο.